

OVERDRIJK

2000

A

1290

*W 24 - 507, 6W
Kop*

J.A.S.

STEMMEN DES TIJDS

Maandblad voor Christendom en Cultuur.

ONDER REDACTIE VAN:

Dr W. J. AALDERS, Mr A. ANEMA, Dr. H. COLIJN, Dr P. A. DIEPEN-
HORST, J. C. VAN DIJK, Dr C. GERRETSON, P. J. MOLENAAR,
Dr A. A. VAN SCHELVEN, Dr. J. R. SLOTEMAKER DE BRUINE,
Dr C. TAZELAAR, Dr B. WIELENGA.

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG.

ZUTPHEN — N.V. G. J. A. RUYS' UITG. MIJ. — 1934

PPN 191494052

0232 9728

BIBLIOTHEEK KITLV

0232 9728

2000 A 1290

NEDERLAND—CURAÇAO 1634—1934.

DOOR

Mr. B. DE GAAY FORTMAN.

Toen Dik Trom naar de West zou gaan als koloniaal was dit een heel ding voor zijn ouders, „een bijzonder kind” als hij was. Maar ook de burgemeester liet een waarschuwend stem hooren, en de molenaar van het dorp vond het zoo hard voor Jan Trom en zijn vrouw, dat hij het afkocht voor vierhonderd gulden, het handgeld voor den koloniaal, liever dan den jongen daarginds een graf te laten vinden.

Wanneer dit geweest is, vermeldt de geschiedenis niet, maar een vijf en twintig jaren geleden waren de gedachten over de West nog wel zoo wat in deze lijn.

De West — wat was dat? Suriname met Paramaribo en dan nog ergens Willemstad. Men moest wel postzegelverzamelaar zijn of werkzaam op het ministerie van Koloniën, om te weten, dat er nog zoo iets als Curaçao was en wat dat was. Wie gaf zich er rekenschap van, dat men, met de *Koninklijke West-Indische maildienst* van Amsterdam naar Willemstad reizende, in Paramaribo nog maar ruim ter helfte gevorderd was, en nog een dag of veertien noodig had om een afstand van hemelsbreed vier dagen stoomens langs de kust van Venezuela te bereiken.

Curaçao een afzonderlijke kolonie met een eigen gouverneur, een eigen Kolonialen raad, een eigen opperste gerechts-

hof, alles bijna al van 1845 af, toen na een proef van zeventien jaren de ééne West-Indische kolonie, Suriname en de eilanden, door den commissaris-generaal in het leven ge-roepen, als een mislukking van de bedoeling was opgegeven.

En toch waren er ook vijf en twintig jaren geleden al van die gebeurtenissen geweest, die de aandacht op Curaçao hadden gevestigd. Daar was het goud van Aruba, de phosphaat, eerst van Klein-Curaçao, daarna op Curaçao zelf en op Aruba, die voor een tijd lang de drukkende zorgen van het moederland voor de kolonie beduidend verlicht hadden. Wat sedert zelfs de vestiging der groote petroleumraffinaderijen op dezelfde eilanden, Curaçao en Aruba, niet had vermocht, deed het drama van 8 Juni 1929 — Curaçao werd geplaatst in het midden der belangstelling. Het was gelukkig, dat er inmiddels een *Encyclopaedie voor Nederlandsch West-Indië* verschenen was, en dat hier en daar nog wel een prentbriefkaart van de St. Annabaai of het Schottegat, liefst met een oorlogsschip, te vinden was, om in dagblad en weekillustratie het Nederlandsche volk aanschouwelijk onderwijs te geven over dat stukje Nederland, dat ongemerkt sinds de laatste grondwetsherziening van kolonie tot gebiedsdeel was gegroeid.

Sedert is er wel eenige belangstelling gebleven, dank zij ook de groote en de geïllustreerde pers, die vrij geregeld het publiek op de hoogte te hebben gehouden. Zoo vond gereeden ingang de poging, tegelijkertijd hier en ginds gedaan, om op officieele wijze te gedenken in den zomer van 1934 een tijdvak van drie eeuwen, waarin moederland en „kolonie” één waren.

Al driehonderd jaren. Er is ontwikkeling geweest in dien tijd, gedeeltelijk neergelegd in de geschiedenis.

Nu is „Curaçao” de naam en van het hoofdeiland en van het gebiedsdeel, dat behalve ook de twee andere benedenwindsche eilanden, Bonaire en Aruba, de drie bovenwindsche eilanden St. Martin, St. Eustatius en Saba omvat.

De herdenking van thans zou eigenlijk alleen met het

hoofdeiland kunnen gevierd worden. Dát werd in 1634 veroverd. Bonaire, en waarschijnlijk ook Aruba, was reeds meermalen tevoren door Hollanders bezocht — zij werden eenige jaren later daadwerkelijk onder het bestuur van Curaçao gebracht —, en de bovenwindsche eilanden hebben tot 1845 hun eigen geschiedenis gehad, wel met Curaçao vele jaren in handen van de *West-Indische compagnie*, waarin 1634 geen jaartal van blijvende herinnering is geweest. Intusschen heeft men goed gevonden, in deze herdenking met de oudtijds „onderhoorige eilanden” van Curaçao de drie overige te betrekken.

Het was een bepaald plan, om Curaçao te bemachtigen. De West-Indische compagnie zag er tweërlei voordeel in: er was zout met hout en nog meer wellicht te halen en het eiland zou een basis kunnen zijn voor de koopvaardij- en voor de kaapvaart in West-Indië.

Begin Mei 1634 zeilde de vloot uit en 26 Juli landde men op Bonaire, waar de voorbereidselen voor de bezetting van Curaçao gemaakt werden. Drie namen moeten genoemd, die van Johannes van Walbeeck, Pierre le Grand en Jan Jansz Otzen, de eerste twee compagniesdienaren uit Brazilië, terwijl Otzen zijn aanspraken als medegeleider der expeditie ontleende aan het feit, dat hij als Spaansche gevangene op Curaçao vertoefd had en dus het land kende.

Het Schottegat, de mond van den trechter, die het met de St. Annabaai vormt, begint zijn rol in de geschiedenis, die het tot op dezen dag behouden heeft. De schepen voeren binnen, zooals men nu nog binnenvaart, zetten den 31sten Juli 1634 een gedeelte der troepen aan wal en twee dagen later het overige. Spanjaarden zag men niet behalve even den gouverneur, toen men nog bezig was het Schottegat te verkennen, en deze verbood hout weg te halen; Indianen slechts af en toe. 4 Augustus had een kleine schermutseling met inlanders plaats. Eindelijk, den 20sten, begonnen de onderhandelingen met gevolg, dat den 24sten de Spaansche bezetting van een dertig man, en — op verlangen van Van

Walbeek — ook het grootste deel der Indianen, met de hunnen het eiland verlieten. Zoo bleven de Hollandsche troepen meester van het terrein en heer over een bevolking van nog geen honderd zielen, te weten twintig Indiaansche gezinnen. De prijs dezer „verovering” was één vermiste luitenant en vier gekwetsten.

Van die Indianenbevolking is op geen der benedenwindsche eilanden iets van belang meer te vinden. Een honderdtal jaren waarschijnlijk heeft zij zich op Curaçao weten te handhaven, en op Aruba zouden de kenmerkende gelaatstrekken van het Indianenras bij de bewoners van een bepaalde streek nog aanwijsbaar zijn. Allengs is overal het zwarte ras in getalsterkte overheerschend geworden, en daarnaast heeft het moederland zijn „kolonisten” gezonden, hebben Joden zich er gevestigd, en is de bevolking er vermengd met tal van vreemde elementen, die als soldaten of anderzins uitkwamen en tot het „blijvend gedeelte” gingen behooren.

Santa Anna was de hoofdzetel der Spaansche en der Indiaansche bevolking geweest. Dit dorpje lag ten Oosten van het Schottegat. Andere plaatsjes waren Santa Barbara, Santa Martha, San Juan, Santa Cruz en Hato. Men vindt deze vermeld in De Laets beschrijving van de eerste vestiging der Hollanders in zijn *Nieuwe Wereldt of te Beschrijvinghe van West-Indien*. Laatstgenoemden vestigden zich aan den ingang der haven, waar, naar men aanneemt tusschen 1647 en 1650, de Willemstad, genoemd naar Frederik Hendriks zoon, verrees. De genoemde oude vestigingen, namen van plantages tevens, zijn nóg bekend als buurtschappen, gegroepeerd om een Roomsche Katholieke kerk, in de buitendistricten van het eiland.

Heeft de West-Indische compagnie genoeg aan zijn nieuw bezit beleefd? Reeds in Spaansche handen waren Curaçao, Aruba en Bonaire „islas inutiles” geheeten, en ook aan Van Walbeek was de eerste kennismaking niet meegevallen. Herhaaldelijk is het ook in de notulen der vergadering van de heeren XIX aangeteekend, dat de vraag gesteld is, of Curaçao

niet beter kan verlaten worden; het kost te veel. De kamer Amsterdam verzet zich telkens, en ook de Staten-generaal, die aan de Compagnie met het oog op dit bezit een extra subsidie hadden verleend, stelden prijs op het behoud van het eiland. Ook al om een goedkooper beheer te krijgen is op voorstel van Stuyvesant, toen gouverneur van Curaçao, dit met Nieuw Nederland in één gouvernement vereenigd. Tien jaren later wordt aan verlaten niet meer gedacht; het was nl. gelukt Curaçao te maken tot een slavenentrepôt voor de Spaansche koloniën, ja tot het middelpunt van den West-Indischen slavenhandel. Deze handel heeft voor de Compagnie groote voordeelen opgeleverd. Met den landbouw — zout was een belangrijk uitvoerartikel, suiker, tabak en katoen werden verbouwd — gelukte het niet de kolonie tot grooten bloei te brengen. Aanvallen van buiten en binnenlandsche twisten vullen menige bladzijde van de geschiedenis der eerste twee eeuwen.

Hadden de Engelschen reeds eerder blijk gegeven van nijdver jegens onze republiek ter zake van haar koloniaal bezit in West-Indië, de Franschen gingen onder den gouverneur van Martinique De Baas in 1673 tot den eersten aanval op Curaçao over. De tegenweer was niet sterk, en het gelukte den vijand tot vóór de stad te komen, waar de directeur Doncker echter niet voornemens was, zonder slag of stoot zich over te geven. Het vervolg der geschiedenis doet denken aan wat men leest in 2 Koningen 7 omtrent de verlossing van Samaria uit de hand van den koning van Syrië, toen vier melaatschen het kamp der belegeraars binnenkwamen, en „zie, toen was er niemand”. Immers kwam in den vroegen morgen een overlooper berichten, dat de vijand „de voorleden nacht met groote haest naer hare scheepen geretireert was.” En vijf jaar later werd Curaçao op niet minder wonderbare wijze bewaard voor een aanval van een sterke Fransche vloot onder den admiraal D'Estrées, die waarschijnlijk ten gevolge van zijn eigenzinnigheid met meer dan de helft zijner schepen op het Aves-rif schipbreuk leed.

Vijf en dertig jaren van rust tegenover een buitenlandschen vijand gaven gelegenheid voor allerlei ruzietjes tusschen de directeuren en andere Compagnieambtenaren, wat voor de bewindhebbers bij herhaling aanleiding was, om zich te beklagen over de „considerabele last”, die Curaçao hun bezorgde. Hoewel men de laatste jaren van dit tijdvak ook wel benut om het eiland te versterken, heeft dit in 1763 geen weerstand kunnen bieden aan den inval van den Franschen admiraal Jacques Cassard, die met een brandschatting van niet minder dan f 288.500.— moest worden tevreden gesteld, een gebeurtenis, die terecht „een donkere bladzijde” in de geschiedenis van Curaçao is genoemd.

Kort hierna werd Curaçao weer het toneel van inwendige twisten; in economisch opzicht werden de tijden niet beter; in 1750 had een groote slavenopstand plaats, die in bloed werd gesmoord en veel geldelijke schade veroorzaakte.

De Amerikaansche vrijheidsoorlog maakte in weinig tijd en voor korten tijd aan veel ellende een einde. De handel bloeide als nimmer tevoren. Curaçao werd de stapelplaats voor de West-Indische producten. En toen was het uit. Van 1784 tot 1788 kostte het eiland aan de West-Indische compagnie ruim f 350.000.—. Het is te begrijpen, dat de „commisarissen” van den erfstadhouder, Grovestins en Boey, die in 1789 op Curaçao kwamen, in het bijzonder belast met het onderzoek der herhaalde oneenigheden tusschen de leden der plaatselijke regeering en der ingezetenen, in het bezit van deze „dorre klip” niet veel heil zagen.

Na het tenietgaan van de West-Indische compagnie kwam de Fransche tijd. Deze was voor Curaçao noodlottig. De handel met het moederland zelfs ging volslagen te niet. Van 1795 tot 1802 kwam geen enkel vaartuig uit Holland op Curaçao. Als stapelplaats werd het eiland verdrongen o.a. door St. Thomas. In 1800 namen eerst de Franschen bezit van het eiland, later in hetzelfde jaar de Engelschen, die het bij de vrede van Amiens in 1802 teruggaven. Twee jaren later trachtten de Engelschen opnieuw Curaçao te be-

machtigen, een aanval, die werd afgeslagen mede door het beleid van den kapitein L. Brion, later bekend en beroemd geworden als admiraal van Simon Bolivar, den bevrijder der Zuid-Amerikaansche republieken van onder het Spaansche juk, maar op Nieuwjaarsdag 1807 gelukte het den Engelschen vlootvoogd Brisbane bij verrassing het eiland te veroveren. In 1816 werd het eiland met zijn „onderhoorigheden” teruggegeven.

1816 is in meer dan één opzicht een keerpunt in de geschiedenis van Curaçao. O.a. is dan afgesloten het tijdperk van herhaalde bedreigingen van de zijde van een buitenlandschen vijand. Maar van tevoren was dat niet te zeggen. En zoo landde de nieuwe gouverneur A. Kikkert met een schip vol soldaten en burgerlijke ambtenaren, ongeacht de oorlogsschepen met hun bemanning, die met hem de reis gemaakt hadden en voor een deel op station bleven liggen.

Het was een verre van gemakkelijke taak, die deze gouverneur zich gesteld zag. Voor militaire uitgaven zou hij wissels op het moederland mogen trekken, maar overigens dienden de middelen voor de uitgaven ter plaatse gevonden te worden.

Curaçao „behoort aangehouden te worden, voornamenlijk voor zijne haven..... en in de tweede plaats voor zijne commercie”, hadden de commissarissen van 1789 gezegd. Dat kwam voor vredestijd vrijwel op hetzelfde neer: de handel zou het moeten doen. Van slavenhandel, behalve dan bij wijze van uitverkoop, kon geen sprake meer zijn. De vrijheidsoorlog van de Spaansch-Amerikaansche koloniën, die een groote kaapvaart in de Caraïbische zee ontwikkeld had, stond bij de politiek, die de Nederlandsche regeering meende te moeten volgen, in den weg aan de uitbreiding van den goederenhandel, die het grootendeels van de Vaste kust aan de overzijde hebben moest. In de handelsplannen van koning Willem I was Curaçao intusschen een niet onbelangrijke factor. Men denke aan dat tot doorgraving van de landengte van Nicaragua. In Zuid- en Midden-Amerika werden Nederlandsche consuls geplaatst, de *West-Indische maatschappij* opgericht,

en met ingang op 1 Januari 1827 werd de haven van Curaçao vrij verklaard. In verband met de onjuiste uitvoering, door den toenmaligen gouverneur Cantz'laar aan dit besluit gegeven, bezocht het volgend jaar de latere gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië, J. van den Bosch, bekend als oprichter van de *Maatschappij van weldadigheid*, de West-Indische koloniën, en ook zijn slotsom was, dat het de handel was, die Curaçao tot bloei zou kunnen brengen, nl. als stapelplaats in West-Indië. Hij meende, dat een vereeniging van alle eilanden met Suriname in één gouvernement, waardoor Surinaamsche producten op Curaçao ter markt zouden kunnen komen, daartoe zeer dienstig zou zijn. Dit is op niets uitgelopen.

Intusschen was het eiland altijd nog, zooals ook nu, overdekt met plantages, waarop ook de slaven woonden. Deze plantages moet men zich niet voorstellen naar hetgeen in Nederlandsch-Indië of Suriname zoo genoemd wordt. Akkerbouw (mais), ooftteelt, tuinbouw, groententeelt, kalkbranden, veeteelt en zuivelbereiding waren de bedrijven, die het zogenaamde groot landbouwbedrijf uitmaakten. In zekeren zin kan men hierbij denken aan een bedrijf op een wat afgelegen boerderij. Daaromheen heeft zich op deze plantages en op de weide- en domeingronden bij de plantages het klein landbouwbedrijf ontwikkeld, dat vooral na de afschaffing der slavernij toegenomen is. Steeds is gezegd, dat de uitgifte van grondjes aan de vrijgemaakten ging ten koste van het plantagebedrijf, van de veeteelt met name, daar de weidegronden verminderen, en de omwonenden het mijn en dijn niet wisten te onderscheiden.

Op landbouwgebied zijn telkens weer nieuwe proeven genomen. In de eerste helft der vorige eeuw zijn de voornaamste die onder gouverneur Van Raders (1836—1845), o.a. met de cochenilleteelt, en laatstelijk, in het begin der twintigste eeuw, is die met de sisalcultuur mislukt. Algemeen wordt de geringe, en soms de ongelijkmatige, regenval met groote perioden van algeheele droogte als de oorzaak beschouwd

der mislukkingen op landbouwgebied. Dat de grond niet onvruchtbaar is, blijkt onmiddellijk als het regent; in een ommezien wordt alles van grauw en dor, frisch en groen. Ik herinner mij, dat een soldaat uit het Westland afkomstig, die in een tijd van overvloedige regens op Curaçao kwam, tegenover mij hoog opgaf van de vruchtbaarheid van den Curaçaoschen grond. Ook het dryfarmingsysteem, een twintig jaar geleden beproefd, is geen succes gebleken. Het heeft zelfs toen nog een heelen tijd geduurd, vóór het gouvernement toegaf aan een herhaaldelijk door den Kolonialen raad uitgesproken drang tot afschaffing van den landbouwkundigen dienst. Daarmee is de steun aan den landbouw als zoodanig nog niet losgelaten. Gouverneur Helfricht (1919—1921), over wiens voorstellen tot economische opheffing der kolonie straks nog iets dient gezegd te worden, heeft dat ook zeer wel ingezien.

De afschaffing der slavernij in 1863 heeft meer indirect (zie hierboven) dan rechtstreeks invloed op de plantagebedrijven gehad. Men zegt, dat de slaven op Curaçao het beter hadden dan elders; het is de vraag, of dit zoo heel veel zegt, maar even goed als van elders worden van dit eiland staaltjes verteld van verwaarloozing van zieken en ouden van dagen, van schandelijke behandeling ook. Nog in 1819 eischte de raad-fiscaal de doodstraf tegen een planter, die een jongen slaaf ten doode toe mishandeld had. Het vonnis, „gebragt te worden ter plaatse alwaar men gewoon is Crimineele Iustitie te doen, om te worden verklaart eerloos, en ten eeuwige dage uit dit en de onderhoorige Eilanden te worden gebannen”, mocht zelfs een uitdrukkelijke tevredenheidsbetuiging van de regeering van het moederland aan het adres der rechterlijke macht verwerven.

Hoezeer de slavernij in het maatschappelijk leven ingegrepen heeft, blijkt wel hieruit, dat de taal, die zich in den loop der eeuwen tot landstaal ontwikkeld heeft, het Papiamentoe, de oorspronkelijke omgangstaal tusschen slavenhouders en slaven is geweest. Terwijl daarin de namen der weekdays

duidelijk aan het Spaansch zijn ontleend, is de Woensdag, de dag, waarop de slaven hun rantsoen kregen, daarnaar *dja-razon* genoemd. Merkwaardig is, dat het Nederlandsch zich zoo weinig plaats heeft kunnen veroveren, dat men op Curaçao het Neger-Spaansch moet zoeken, zooals het Neger-Engelsch in Suriname, terwijl het Neger-Hollandsch op de voormalige Deensche Antillen gesproken is.

In de tweede helft der negentiende eeuw heeft geleidelijk de handel zich hersteld. Zelfs kan men van zekere welvaart en bloei spreken tusschen 1870 en 1880, ook dank zij den handel. Aan dezen handel, waarin Venezuela als geregelde afnemer van de Curaçaosche importeurs een groot aandeel had, werd een zware slag toegebracht door Guzman Blanco's heffing van een additioneel recht van 30% op alle goederen, van de Antillen afkomstig. Men heeft hierin wel willen zien een wraakneming van dezen president der Venezolaansche republiek op Curaçao voor de behandeling, die hij als rebel nog op het eiland van de zijde van het bestuur op aandringen van de Nederlandsche regeering had ondervonden, doch de beste kenners van onze handels- en diplomatieke geschiedenis in de West verwerpen deze gedachte. Met Venezuela is het sedert eigenlijk langs een weg van grootere en kleinere conflicten gegaan, blijven gaan. Hoezeer de verhouding tot deze republiek voor de Curaçaosche belangen van beteekenis is geweest en omgekeerd, bewijst wel, dat aan de internationaal-rechtelijke betrekkingen tusschen Nederland en dit rijk gedurende een eeuw tijds (1816—1920) door Mr. K. H. Corporaal een lijvig academisch proefschrift is gewijd. Nog in herinnering van velen ligt voorzeker de maritieme represaille, in 1908 door ons land tegen Venezuela ondernomen, die haar laatste oorzaak vond in de onrechtmatige aanhouding van vijf Nederlandsche scheepjes. Het oorlogsschip, dat in dien tijd geregeld de West-Indische wateren doorkruiste met Curaçao als station, kreeg versterking in eenige andere oorlogsschepen, die in het Schottegat ligplaats namen, waar ook gebracht werden de twee Venezolaansche „kustwachers”,

door de Nederlandsche vloot „genomen”. In 1920 zijn eindelijk de diplomatieke betrekkingen tusschen beide rijken hersteld.

Heeft Curaçao in het geheel geen natuurlijke hulpbronnen buiten zijn haven en zijn zoutpannen? zal men vragen. De bodem is meer dan eens onderzocht zonder goed gevolg. In 1824 heeft men op Aruba goud ontdekt, en eenigen tijd heeft de primitieve ontginning daarvan arbeid gebracht en de verwachting gespannen gehouden, maar het was spoedig gedaan; in 1828 wist de commissaris-generaal Van den Bosch niet beter te raden dan dat het winnen van het goud zou worden vrijgelaten onder toezicht ter nakoming der voorwaarde, dat 10% van het gevondene aan het gouvernement zou komen. Maar ziet! vijftig jaar later juist hoort men in de troonrede het Koninklijk woord in de Curaçao-paragraaf: „Aan de kolonie Curaçao belooft een ruimer gebruik van de rijkdommen, die haar bodem oplevert, eene betere toekomst” (1879). Wat was er gebeurd? Een Engelschman Godden had in 1871 phosphaat op Klein-Curaçao ontdekt. Op gunstige voorwaarden verkreeg hij een concessie, die hij tot 1888 op voordeelige wijze benut heeft. De ontdekking op Klein-Curaçao leidde tot gelijke vondsten, in 1873 en 1874, op Aruba en Curaçao (Santa Barbara). Vooral de ontginning der mijnen op Aruba heeft het gouvernement groote baten opgeleverd. Op Curaçao is het tot een conflict gekomen, dat tot stopzetting van het bedrijf heeft geleid. In 1887 werd het werk in de groeven gestaakt, in 1895 ook de uitvoer. In de volgende jaren is daarover veel te doen geweest. In de Tweede Kamer heeft de heer Van Kol, een der zeer weinigen in het parlement, die Curaçao uit eigen aanschouwing kende, en steeds van veel belangstelling voor de kolonie heeft blijk gegeven, op onteigening of naasting van het bedrijf aangedrongen. Eindelijk is in 1913 de exploitatie hervat. Intusschen was op Aruba de goudwinning ook weer tijdelijk hervat. Inderdaad is het toen de ontwikkeling zijner natuurlijke hulpbronnen geweest, die Curaçao een tijdelijken voorspoed heeft gebracht, die zich ook openbaarde in de gunstige geldelijke uitkomsten

van het koloniaal beheer. Van 1883 tot 1894 heeft de kolonie geen subsidie van het moederland noodig gehad om haar begroting sluitend te maken.

Kort vóór het uitbreken van den wereldoorlog was behalve de hervatting van de ontginning der Santa Barbaramijnen eigenlijk het eenige economisch lichtpunt de verwachting, die de aanstaande opening van het Panamakanaal opwekte. Herleving van handel, van de scheepvaart in ieder geval, werd gehoopt. Van dien tijd af dagteekenen de maatregelen tot havenverbetering, die zoowel ten doel hadden de St. Anna-baai en het Schottegat voor de grootste schepen toegankelijk te maken, alsook beoogden Curaçao tot een aantrekkelijk bunkerstation te maken. Daarmee gingen gepaard eenige maatregelen, die bedoelden saneering van Willemstad als havenstad. In hoeverre deze verwachtingen in vervulling gegaan zijn, is niet te zeggen, doordat intusschen andere factoren hun invloed hebben laten gelden. De oorlog heeft ook hier eerst in zeer ongunstige richting gewerkt. Anders werd de toestand, toen de *Bataafsche Petroleummaatschappij* in 1914 besloot tot den bouw van een stookolie-bunkerstation en een raffinaderij op Curaçao en dit plan uitvoerde. Voor het laatste was aanleiding de gunstige ligging van het eiland tegenover het olievoortbrengende Venezuela. Reeds de bouw heeft aan vele honderden werk verschaft, en het bedrijf zelf aan vele duizenden, zoodat Curaçao handen te kort kwam en een groote invoer van buitenlandsche arbeiders heeft plaats gevonden. De *Curaçaosche Petroleum Industrie Maatschappij* heeft het bedrijf in handen met als dochtermaatschappij de *Curaçaosche Scheepvaartmaatschappij*, welker vloot voor den aanvoer der ruwe olie uit Venezuela zorgt.

Tien jaren later ongeveer is Aruba op dezen goeden weg Curaçao gevolgd. De *Lago Oil & Transport Co.* heeft daar eerst zich gevestigd als tusschenstation voor den doorvoer van olie uit Venezuela en met een raffinaderij. In 1928 is daarbij gekomen de *Arend Petroleummaatschappij*.

Het is bekend, waartoe de aanwezigheid van een zoo groot

aantal vreemdelingen, met name Venezolanen, heeft geleid. In den economisch zoo zwaren tijd was het stationschip opgeheven, en een bezuiniging meer werd gezocht in de samenvoeging van landsverdediging en politie. Hierover is jarenlang strijd gevoerd tusschen het koloniaal bestuur en de regeering in het moederland eenerzijds en den Kolonialen raad anderzijds, wat aan een spoedige en goede oplossing niet ten bate gekomen is. Zóó werd men toen 8 Juni 1929 in letterlijken zin door Urbina overvallen. Het kan niet ontkend, dat de verwaarloozing van de weermacht het plan heeft mogelijk gemaakt, maar dat het gelukt is, is zeker mede te wijten aan de houding van hen, die andere leiding hadden moeten en kunnen geven. Hulde zij gebracht aan de mannen, die bij de uitoefening van hun plicht gevallen zijn voor Nederland en Curaçao!

De „petroleum” heeft Curaçao er bovenop gebracht. De wereldcrisis echter heeft dit gebiedsdeel niet onberoerd gelaten, ofschoon zij hier later dan elders zich heeft doen gevoelen. De vreemde werkkrachten zijn weggetrokken, en geleidelijk aan is er weer werkeloosheid gekomen. Er zijn teekenen, die erop wijzen, dat men in 1933 op het dieptepunt gekomen was. Op Aruba herstelt men zich reeds weer en op Curaçao neemt de scheepvaart, een der thermometers voor den stand van het economisch leven, weder toe.

Dat het echter goed is niet alle betrouwen op „de petroleum” te stellen, is weer eens gebleken. De Curaçaoenaar tijgt in crisistijd van de stad naar het land, naar zijn „landbouw”bedrijf. Dat is ook ingezien door den gouverneur Helfricht (1919—1921), van wien nog altijd ter tafel liggen plannen in het belang van de economische opheffing van Curaçao. Behalve maatregelen tot ontwikkeling der strooioedenvlechtnijverheid (een echt volksbedrijf, dat onder deskundige leiding van gouvernementswege ter verbetering van het product, vóór den oorlog zich zeer uitgebreid had) wordt heil gezocht in bevordering van landbouw, verbetering van veeteelt en zoutwinning. Daarbij wordt ervan uitgegaan, dat

Curaçao geen landbouwkolonie in den gebruikelijken zin van het woord kan zijn, maar dat het bedrijf in nieuwe banen kan geleid: het houden van een veestapel, die de eigen bevolking van melk en vleesch, maar vooral van het eerste, voorziet, en in verband daarmee het verbouwen van veevoedergewassen; voor „den kleinen man” wordt de ooft- en groententeelt op huurgrondjes met behulp van molens en putten naar voren geschoven. Inderdaad is in de laatste jaren door de uitzending van een veearts in deze richting een en ander gedaan. —

In de koloniale geschiedenis van ons land neemt Curaçao een eigen plaats in. De oorspronkelijke bevolking is verdwenen; Curaçao is een „kolonie” bij uitnemendheid. De postzegels van Curaçao en die van Suriname hebben eenige jaren in het randschrift die aanduiding gehad, in tegenstelling met de zegels van Nederlandsch-Indië. Batige sloten hebben de rekeningen van de kolonie Curaçao in de 19de en in de 20ste eeuw nimmer ter beschikking van het moederland gesteld. De overschotten van de vette jaren tusschen 1883 en 1894 heeft de kolonie zelf opgemaakt. Ik meen te mogen aannemen, dat de voordeelige saldi van de rekeningen over 1924, 1925 en 1927 gebezigd zijn tot aflossing van de inmiddels door het moederland verstrekte kasvoorschotten.

Sinds 1865 heeft het moederland aan subsidie in de koloniale kas van Curaçao gestort f 19.621.775.221½. Hierbij komen dan nog de wedden en verblijfkosten van de gouverneurs en hun pensioenen benevens de kosten van 's Rijks zee- en landmacht, tot bescherming van Curaçao gevorderd. Dat is jaarlijks ook nog wel een f 400.000.—. Voor de politiediensten, door militairen verricht, draagt Curaçao in deze kosten bij.

Het is dan ook niet onbegrijpelijk, dat telkens weer de vraag gesteld is, of Nederland niet wijs zal handelen, als het zich van deze kolonie ontdoet. In 1824 is daarvan sprake. De gouverneur Cantz'laar hoort ervan en schrijft aan den Nederlandschen gezant bij het Engelsche hof — de onder-

handelingen zouden met het Britsche rijk gevoerd worden —, dat dit niet in het belang van het rijk zou zijn, daar juist goud op Aruba ontdekt is. Falck antwoordt, dat er van de heele zaak niets waar is. De vraag was al weer eerder aan de orde geweest, toen in 1879 naar aanleiding van berichten, dat Venezuela gegadigde voor een koop was, de praktizijn Chumaceiro de vraag stelde: „is Curaçao te koop?” In de kolonie zelf heeft in 1869 de Koloniale raad zich over een loslaten van Curaçao uitgesproken. Het moet bij die gelegenheid gebeurd zijn, naar men ginds, misschien echter slechts als anecdote weet te vertellen, dat de voorzitter van dit college, wijzend op het onderschrift onder het rijkswapen, in de zaal aanwezig, verontwaardigd heeft uitgeroepen: „Mijneheeren! mocht het ooit gebeuren, dat Nederland van Curaçao vrijwillig afstand doet, dan stel ik voor, dit „Je maintiendrai” te veranderen in „Je laisserai”. In den zorgvollen tijd kort voor den wereldoorlog duikt de vraag andermaal op, nu zullen slechts Bonaire en Curaçao in den koop begrepen worden.

En als Amerika zijn bod doet op de Deensche Antillen verschijnt er een vlugschrift van B. Boekhout, een gepensionneerden districtcommissaris uit Suriname, om de verkoop van heel Nederlandsch West-Indië als „een algemeen Nederlandsch Volksbelang” aan te prijzen, gelukkig aanstonds afdoende weerlegd door W. R. Menkman in opdracht van de *West-Indische Kamer* te Amsterdam.

Curaçao moge in meer dan één opzicht naar de Vereenigde Staten georiënteerd zijn, en in zeden en gewoonten iets van het Spaansch-Amerikaansche hebben, in historie en in wezen ook veelzins is het Nederlandsch, geen kolonie meer na de laatste grondwetsherziening maar gebiedsdeel van het koninkrijk der Nederlanden als het rijk in Europa. —

In den loop der eeuwen heeft de wijze, waarop Curaçao bestuurd is veel wijzigingen ondergaan. De directeuren en gouverneurs, die het in de 17de en in de 18de eeuw bestuurd hebben voor de West-Indische compagnie, hadden groote

macht. Zij moesten die macht wel hebben bij den grooten afstand van het moederland, door telegraaf en stoomboot nog niet overbrugd. Een raad van ambtelijke ingezetenen stond den gouverneur ter zijde. Toch valt het op, dat de bemoeienis der heeren XIX of X zich nog zoozeer tot kleinigheden uitstrekt.

In de eerste vijftig jaren na de herstelling van het Nederlandsch gezag in 1816 wordt de positie van den gouverneur nog versterkt. De raden, hem ook nu weer ter zijde gesteld, hebben in hoofdzaak slechts een raadgevende taak, dikwijls alleen nog wanneer de gouverneur goedvindt, die raad te vragen.

In 1865 komt de verandering ten gronde. Dan wordt de mogelijkheid van een autonoom Curaçao geschapen. De voorwaarde, waaraan moet zijn voldaan is een sluitende begrooting, en dit voorbehoud blijft bestaan, dat het laatste woord altijd *kan* gesproken worden door de regeering in het moederland. Den Kolonialen raad komt de eer toe, voor die autonomie, voor de vervulling der voorwaarde, gestreden te hebben, ook als weinig uitzicht op verwezenlijking leek te bestaan. Voor 1929 werd eindelijk weer een sluitende begrooting verkregen.

Als straks uitvoering gegeven wordt aan de grondwetsherziening van 1922 ten aanzien van Curaçao zal het politiek aspect zeker weer veranderen. Op dit oogenblik denk ik daarbij niet in de eerste plaats aan het nieuwe „vertegenwoordigend lichaam” met de vraag naar kiesrecht, maar vooral aan de veranderde positie van den gouverneur.

* * *

Een enkel woord over de godsdienstige ontwikkeling moge nog volgen. De bevolking van Curaçao, ruim 70.000 inwoners voor het geheele gebied, waarvan 65.000 op de benedenwindische eilanden met 45.000 op het hoofdeiland, is voor het overgrote deel Roomsch Katholiek. Op het eiland Curaçao zijn slechts eenige duizenden Protestanten en eenige honderden

Israelieten. Hier werkt na de toestand, die onder de slavernij geworden is. Men zegt, dat de slaveneigenaars niet wilden, dat hun slaven tot dezelfde kerk zouden behooren als zij. In ieder geval heeft de R.K. kerk met succes onder de slavenbevolking gewerkt, en leest men weinig van eenige zendings- of evangelisatiearbeid van Protestantsche zijde onder hen. Trouwens, Curaçao's geschiedschrijver, Hamelberg, stelt vast, dat in de 17de eeuw niet viel te roemen over den godsdienstzin van Curaçao's ingezetenen, en dat van de daarna gevolgde jaren geen verbetering der toestanden kan gemeld worden. De Gereformeerde kerk was ook hier de staatskerk. De Israelieten hadden vrijheid van godsdienstoefening, maar de Roomsche Katholieken kregen slechts uitdrukkelijk vergunning voor bepaalde priesters, in dien tijd meest Jezuiten.

Ook hier heeft de negentiende eeuw veel verandering gebracht. In 1824 stapte aan wal monseigneur Martinus Niwindt, pastoor toen nog, later Apostolisch vicaris, met den kapelaan Eisenbeil. Hij, zelf wereldgeestelijke, heeft den grondslag gelegd van al den arbeid der R.K. missie op Curaçao en de andere eilanden in hetzelfde gouvernement, een arbeid, die later overgenomen is door de orde der Predikheeren, en zich niet bepaald heeft tot de kerk maar ook op het gebied van onderwijs en werken van barmhartigheid baanbrekend is geweest.

Sinds het midden der 18e eeuw bestond op Curaçao ook een kleine Luthersche gemeente. Toen deze zich in 1818 tot koning Willem I wendde met verzoek om steun voor den bouw van een kerk, daar de hare in 1804 bij een bombardement van de Engelschen in vlammen was opgegaan, heeft deze vorst de weigering van de inwilliging van het verzoek doen gepaard gaan met een uitnoodiging, aan de beide Protestantsche gemeenten om zich te vereenigen. In 1825 is het inderdaad zoo ver gekomen. Eén der hoofdpunten van de vereeniging was: de godsdienstleer der vereenigde gemeente is „het protestantismus, gebouwd op de Hoofdwaarheden van den Christelijken Godsdienst waarin het alle Protestanten

met elkander eens zijn". Het schijnt, dat de vereeniging instemming gevonden heeft niet alleen bij de kerkeraden maar ook bij de leden der gemeenten. Ten minste, Sincerus stortte zijn hart aldus uit in *De Curaçaosche Courant* over de voorgenomen vereeniging, die 24 April 1825 haar beslag kreeg:

Juichen *Luther* en *Calvijn* met al de Hemellingen!
 Ik hope, regt verheugd uit kwellende aardsche kringen,
 Ook eens hierna, volmaakt door d'liefdrijk Evangelie leer,
 Te zingen 't onuitdrukbaar heil bestemd bij onzen Heer!
 O! vrienden van 't zegenvol geloof! ziet en komt alom:
 Verbinden w'ons met hart en zin aan 't echte Christendom.
 Laat reine Godsvrucht, ijver, trouw en broederlijke deugd,
 Thans blijkbaar worden ten nut van elk, en tot 's konings
[vreugd.
 Mijn loopbaan steeds met doornen bezet, kon niet onverwacht
 Aan 't eindpaal zijn; mijn taak is af, *mijn wensch is nu*
[volbragt!

Het kan moeilijk verwondering wekken, dat deze poëet in een volgend nummer van het blad dit te slikken kreeg van Sincera:

Sincer! wij raden U den zangberg nooit te nad'ren
 Uw bloed is al te koud, geen dichtvuur zwelt Uwe ad'ren.

De Vereenigde Protestantsche kerk is tot dezen dag blijven bestaan. Ook op Aruba is een vereeniging tot stand gekomen, althans *de* vereeniging gevierd. Op Bonaire werd de eerste openbare leerrede voor de Protestantsche bevolking niet vóór het midden van de vorige eeuw gehouden.

Sinds eenige jaren werkt op Curaçao het Leger des Heils en in den allerlaatsten tijd is een gereformeerd predikant erheen gegaan.

De Emmastad, waar „de petroleum” haar bedrijven heeft, en een groot deel van haar personeel woont, is een „zelf-

standige Protestantsche gemeente" in 1931 gesticht, zooals het „Koloniaal verslag" over dat jaar mededeelt.

* * *

In het voorgaande heb ik af en toe Aruba genoemd. Bonaire, het eiland, dat juist aan de andere zijde, ten oosten, van Curaçao ligt als Aruba, is in den tijd der republiek en tot ver in de 19de eeuw niet veel anders dan een gouvernements-plantage geweest, door negerslaven bewerkt. De meermalen geuite hoop, dat ook dit eiland over natuurlijke hulpbronnen zou beschikken, is tot nu toe niet juist gebleken. De bevolking bestaat hoofdzakelijk van landbouw.

* * *

Ten slotte een kort woord over de drie bovenwindsche eilanden. Hoe veel ervan te vertellen is, moge hieruit blijken, dat Prof. Knappert eenige jaren geleden een boek van driehonderd bladzijden heeft doen verschijnen over de geschiedenis dezer eilanden alleen in de achttiende eeuw.

Deze drie eilanden zijn de eenig overgeblevene van meer Nederlandsche nederzettingen in deze streken. Het waren voornamelijk Zeeuwen, die op St. Martin en St. Eustatius, en ook op het nu Engelsche Tobago, de vaderlandsche drie-kleur hebben geplant, en zich nu eens voor korter dan weer voor langer tijd daar staande hebben gehouden. Waarschijnlijk zijn zij voor het eerst kort vóór Curaçao bezet. Van St. Martin wordt verhaald, dat daar in 1640 vijf uit Spaansche gevangenschap ontsnapte Hollanders vier Franschen en één mulat ontmoetten, met welke zij op den berg Concordia een verdeelingsverdrag sloten, dat de grondslag is geworden van de thans nog bestaande verdeling van het eiland in een noordelijk Fransch gedeelte en een zuidelijk Nederlandsch gedeelte. Is St. Martin bekend door zijn zoutpannen, de merkwaardigheid van Saba is geweest zijn schoenenindustrie, later

verdrongen door zijn aardappelen (de Saba-aardappel was, althans nog niet lang geleden, op Curaçao een gezochte lekkernij) en zijn kantwerk, terwijl de mannelijke inwoners de zeevaart, meest op Amerikaansche schepen, tot hun beroep gekozen hebben. Ook St. Eustatius heeft zijn voortbrengselen gehad: suiker en katoen, maar groot is het geworden door zijn handel, die in den tijd van den Amerikaanschen vrijheidsoorlog zulk een omvang had, en zulke winsten afwierp, dat het eiland den naam „golden rock” verwierf, een rijkdom, waaraan de Engelsche admiraal Rodney in 1781 met één slag en voor goed een einde maakte, het eiland aan moedwillige verwoesting prijs gevende.

Sedert 1816 hebben deze eilanden geen opgewekt bestaan gehad. Zij hebben toen eerst nog elk een afzonderlijke kolonie gevormd. De toenmalige minister van Koloniën, Falck, vertelt, dat hij deze koloniën gebruikte ter opleiding van gouverneurs, als een leerschool. Zoo was Abraham de Veer, Curaçaoenaar van geboorte, een der commissarissen, die op zijn geboorte-eiland in den Franschen tijd het bewind in handen hadden, later, onder Lodewijk Napoleon, directeur van de Goudkust, in 1817 naar St. Martin gegaan en vandaar naar Suriname; Cantz'laar ging via het bovenwindsche gouvernement naar Curaçao en kwam daarna aan het hoofd van al de West-Indische bezittingen.

Veel is er op deze eilanden ook in de latere jaren nog beproefd op het gebied van landbouw en cultures als anderzins, om deze eilanden in economischen zin op te heffen, maar blijvend gevolg heeft het niet gehad. Sinds lang kunnen zij niet in hun eigen onderhoud voorzien. Eenige jaren geleden heeft het bestuur er de belastingen afgeschaft.

De taal der drie eilanden is het Engelsch. De wettelijke maatregelen worden er in het Engelsch afgekondigd; de rechtspraak geschiedt in dezelfde taal. Als een vreemde taal wordt op de scholen het Nederlandsch geleerd, maar daarvan is niet de verwachting te koesteren, dat het nog eenmaal de landstaal zal worden. Enkele namen van inwoners houden de

herinnering levendig aan Nederlandsche kolonisten; het zijn er niet vele meer.

Met dat al zou men er niet gaarne anders dan Nederlandsch zijn; er is weleens geklaagd over te weinig belangstelling van de zijde van het op Curaçao zetelende bestuur, omdat men het als een ongerijmdheid en onbillijkheid voelt, dat de in dit opzicht ondeskundige Koloniale raad te Willemstad met name bij de jaarlijksche begrooting over het wel en wee van deze drie eilanden beschikt, maar de band met het moederland is hecht. Voor mij ligt het laatste nummer van *De Bovenwindsche Stemmen*, een gecyclostyleerd blaadje, dat maandelijks op St. Martin verschijnt. Er staat nagenoeg geen woord Nederlandsch in dan de naam, die wel echt-Nederlandsch is. Maar meer nog doet het ons Nederlandsch hart weldadig aan deze vier regels telkens weer aan den kop van het blad te vinden.

Mijn schilt ende betrouwen
Sijt ghij, o Godt, mijn Meer;
Op U so wil ick bouwen,
Verlaat mij nimmermeer.

verdrongen door zijn aardappelen (de Saba-aardappel was, althans nog niet lang geleden, op Curaçao een gezochte lekkernij) en zijn kantwerk, terwijl de mannelijke inwoners de zeevaart, meest op Amerikaansche schepen, tot hun beroep gekozen hebben. Ook St. Eustatius heeft zijn voortbrengselen gehad: suiker en katoen, maar groot is het geworden door zijn handel, die in den tijd van den Amerikaanschen vrijheids-oorlog zulk een omvang had, en zulke winsten afwierp, dat het eiland den naam „golden rock” verwierf, een rijkdom, waaraan de Engelsche admiraal Rodney in 1781 met één slag en voor goed een einde maakte, het eiland aan moedwillige verwoesting prijs gevende.

Sedert 1816 hebben deze eilanden geen opgewekt bestaan gehad. Zij hebben toen eerst nog elk een afzonderlijke kolonie gevormd. De toenmalige minister van Koloniën, Falck, vertelt, dat hij deze koloniën gebruikte ter opleiding van gouverneurs, als een leerschool. Zoo was Abraham de Veer, Curaçaoenaar van geboorte, een der commissarissen, die op zijn geboorte-eiland in den Franschen tijd het bewind in handen hadden, later, onder Lodewijk Napoleon, directeur van de Goudkust, in 1817 naar St. Martin gegaan en vandaar naar Suriname; Cantz'laar ging via het bovenwindsche gouvernement naar Curaçao en kwam daarna aan het hoofd van al de West-Indische bezittingen.

Veel is er op deze eilanden ook in de latere jaren nog beproefd op het gebied van landbouw en cultures als anderzins, om deze eilanden in economischen zin op te heffen, maar blijvend gevolg heeft het niet gehad. Sinds lang kunnen zij niet in hun eigen onderhoud voorzien. Eenige jaren geleden heeft het bestuur er de belastingen afgeschaft.

De taal der drie eilanden is het Engelsch. De wettelijke maatregelen worden er in het Engelsch afgekondigd; de rechtspraak geschiedt in dezelfde taal. Als een vreemde taal wordt op de scholen het Nederlandsch geleerd, maar daarvan is niet de verwachting te koesteren, dat het nog eenmaal de landstaal zal worden. Enkele namen van inwoners houden de

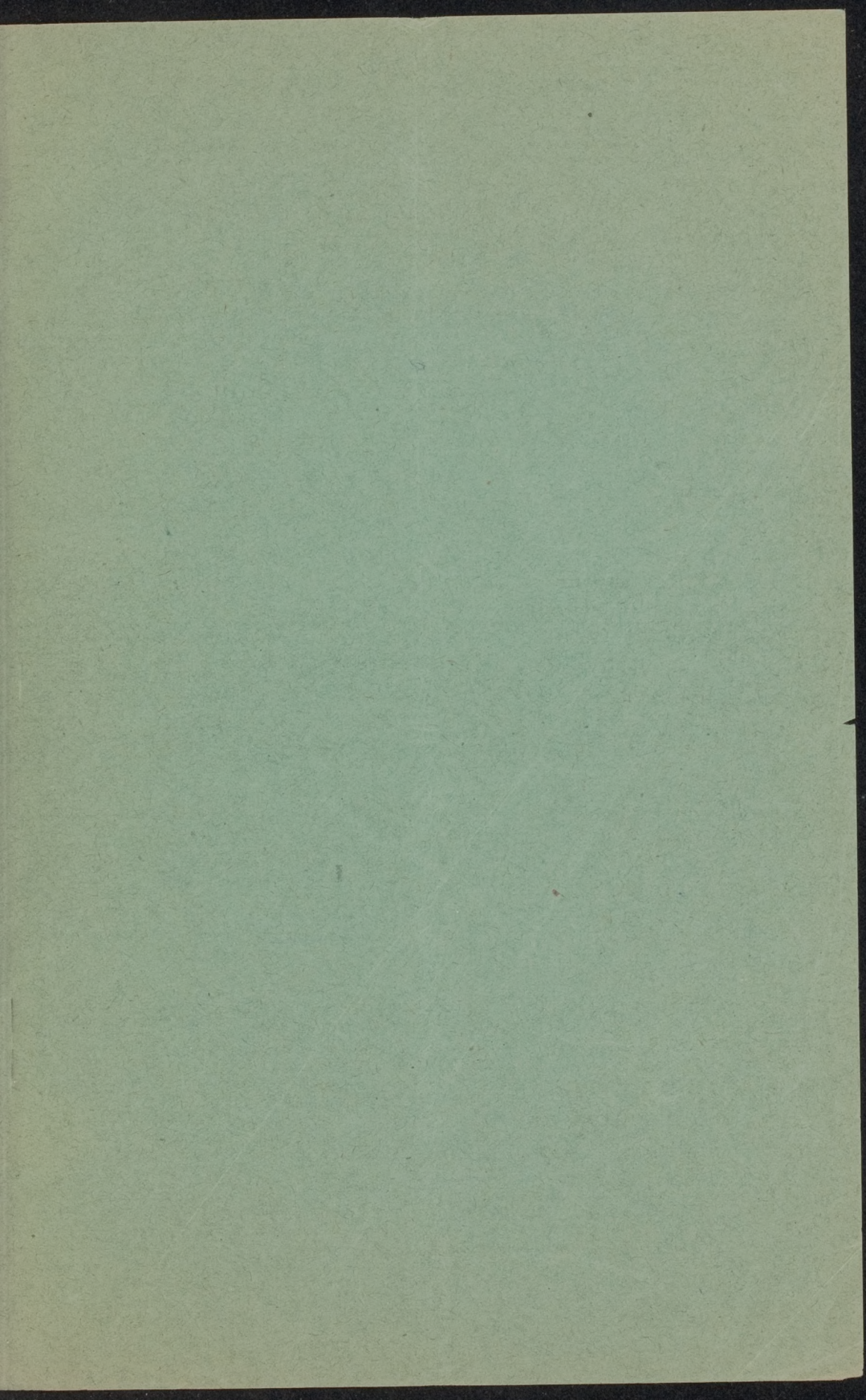
herinnering levendig aan Nederlandsche kolonisten; het zijn er niet vele meer.

Met dat al zou men er niet gaarne anders dan Nederlandsch zijn; er is weleens geklaagd over te weinig belangstelling van de zijde van het op Curaçao zetelende bestuur, omdat men het als een ongerijmdheid en onbillijkheid voelt, dat de in dit opzicht ondeskundige Koloniale raad te Willemstad met name bij de jaarlijksche begrooting over het wel en wee van deze drie eilanden beschikt, maar de band met het moederland is hecht. Voor mij ligt het laatste nummer van *De Bovenwindsche Stemmen*, een gecyclostyleerd blaadje, dat maandelijks op St. Martin verschijnt. Er staat nagenoeg geen woord Nederlandsch in dan de naam, die wel echt-Nederlandsch is. Maar meer nog doet het ons Nederlandsch hart weldadig aan deze vier regels telkens weer aan den kop van het blad te vinden.

Mijn schilt ende betrouwen
Sijt ghij, o Godt, mijn Meer;
Op U so wil ick bouwen,
Verlaat mij nimmermeer.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Mijn ziele, mijn ziele
Een ziele, o ziele, mijn ziele
O ziele, o ziele, mijn ziele
O ziele, o ziele, mijn ziele

AMSTERDAM